

Section: Finance and Banking

РОЛЬ ГРАНТІВ У ЗЕЛЕНІЙ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Горин Володимир

д.е.н., професор

Західноукраїнський національний університет, Україна

Ковбаса Володимир

магістр з менеджменту

Тернопільський національний технічний університет

імені І. Пулюя, Україна

Зелена трансформація економіки України набуває особливої актуальності в умовах одночасного подолання наслідків повномасштабної війни та необхідності інтеграції до Європейського Союзу, який розглядає досягнення кліматичної нейтральності як стратегічну ціль розвитку до 2050 року [2]. Для вітчизняної економіки, яка потребує масштабної післявоєнної відбудови інфраструктури, практичною необхідністю виступає поєднання відновлення зі впровадженням екологічно чистих технологій, адже відновлювати зруйновані об'єкти доцільніше одразу на засадах енергоефективності та низьковуглецевості, ніж повторно модернізувати їх у майбутньому. У цьому контексті серед усіх інструментів зеленого фінансування особлива роль належить грантам, які мають помітні переваги порівняно з кредитуванням. Грантове фінансування являє собою безповоротну фінансову допомогу на реалізацію енергоефективних або зелених проєктів і тому здатне підтримати ініціативи з високим екологічним, але недостатнім комерційним потенціалом окупності.

Специфіка грантів як інструмента зеленої трансформації полягає в їхній здатності фінансувати ті стадії проєкту, які найменш привабливі для приватного капіталу, зокрема розробку техніко-економічного обґрунтування, пілотні демонстраційні рішення, технічну документацію, навчання персоналу. Безповоротна допомога традиційно спрямовується саме на інновації, кліматичні рішення, демонстраційні проєкти та підготовку технічної документації, тоді як капіталомісткі інвестиції в обладнання частіше фінансуються через пільгові кредити чи лізинг. Така функціональна спеціалізація грантів дозволяє їм відігравати роль «каталізатора», який знижує початкові ризики та інформаційну невизначеність настільки, щоб надалі проєкт міг залучити комерційне фінансування на звичайних чи пільгових умовах.

В Україні інституційна основа зеленого грантового фінансування формується на кількох рівнях. На загальнодержавному рівні ключовим документом є План для Ukraine Facility [3] – багаторічна програма фінансової підтримки України з боку ЄС, у якій зелений перехід визначено одним із трьох

наскрізних напрямів поряд із цифровою трансформацією та європейською інтеграцією. Підготовка Плану здійснювалася Кабінетом Міністрів України за координації Міністерства економіки в тісній співпраці з Європейським Союзом, а також у консультаціях із бізнесом, громадянським суспільством, аналітичними центрами та регіонами, що свідчить про спробу узгодити грантову політику з реальними потребами економіки, а не лише з формальними вимогами донорів.

На операційному рівні держава розвиває інфраструктуру доступу до грантових інструментів. Показовим прикладом є ініціатива Міністерства економіки України, аналітичного центру DiXi Group та Офісу зеленого переходу зі створення Зеленої платформи – цифрового каталогу доступних програм зеленого фінансування для бізнесу, комунальних та державних підприємств і територіальних громад. Платформа покликана допомогти знаходити актуальні можливості для впровадження енергоефективних рішень, ресурсозбереження та сталої модернізації, а сам каталог містить перелік кредитних, грантових та інвестиційних програм [4]. Створення такого єдиного вікна є непрямым визнанням характерної для донорського ландшафту зеленого фінансування в Україні проблеми фрагментації численних програм міжнародних партнерів, кожна з яких має власні критерії, процедури подання заявок і звітності. Це суттєво ускладнює доступ до грантів для малого й середнього бізнесу та громад, які не мають спеціалізованих фахівців із залучення міжнародної допомоги.

Практичну реалізацію грантової підтримки ілюструють конкретні програми, що вже діють в Україні. Так, у 2025 році за підтримки проекту GIZ із просування енергоефективності та імплементації відповідної Директиви ЄС Національною установою розвитку було реалізовано програму підтримки енергостійкості мікро- та малих підприємств, в рамках якої дрібні бізнеси мали можливість отримати грант розміром від 10 тисяч євро на одне підприємство для впровадження мультиплікаційних заходів у сфері енергоефективності та безвуглецевої економіки [5]. Це приклад грантової моделі, яка орієнтована не на масштабні інфраструктурні об'єкти, а має за мету швидке, точкове підвищення енергоефективності українського бізнесу в умовах війни, коли доступ до електроенергії та її вартість є критичним фактором виживання підприємств.

Загалом внесок грантів у зелену трансформацію економіки України можна розглядати у декількох взаємопов'язаних вимірах:

- гранти частково компенсують дефіцит власних інвестиційних ресурсів держави та бізнесу в умовах воєнної економіки, коли переважна частина бюджетних видатків спрямовується на оборону та безпеку, а приватні інвестори демонструють підвищену обережність через воєнні ризики;

- грантове співфінансування знижує граничну вартість зеленого проекту для реципієнта, роблячи економічно доцільними ті рішення (встановлення сонячних панелей, модернізація систем опалення, перехід на енергоефективне обладнання), які за суто комерційних умов кредитування залишалися б непривабливими через тривалий термін окупності;

– через вимоги до звітності, моніторингу результативності та дотримання екологічних стандартів, які супроводжують грантове фінансування, українські підприємства та органи місцевого самоврядування отримують досвід роботи за міжнародними стандартами прозорості й екологічної відповідальності, що само по собі є формою розбудови інституційної спроможності.

Водночас грантове фінансування зеленої трансформації в Україні має системні обмеження, які важливо враховувати при оцінюванні його ролі. Попри те, що обсяги грантової підтримки доволі значні, вони непорівнянні з реальними потребами післявоєнної відбудови енергетичної та комунальної інфраструктури країни. Отже, гранти можуть відігравати лише допоміжну роль порівняно з приватними інвестиціями та державними капітальними видатками. Крім того, короткостроковий, проєктний характер більшості грантових програм (як у наведеному прикладі з фіксованим грантом на одне підприємство) створює ризик фрагментарності зелених перетворень, оскільки без супровідної системної політики (тарифного регулювання, стандартів енергоефективності будівель, вуглецевого ціноутворення) точкові грантові інтервенції не здатні забезпечити структурну трансформацію економіки в цілому.

Таким чином, гранти виконують допоміжну роль у зеленій трансформації економіки України, компенсуючи нестачу комерційно привабливих умов фінансування на ранніх, найбільш ризикових стадіях екологічних проєктів, знижуючи інвестиційний поріг для бізнесу й громад та сприяючи розбудові інституційної спроможності відповідно до європейських стандартів. Водночас максимальна ефективність грантового інструментарію можлива лише за умови його інтеграції в комплексну державну політику зеленого переходу, яка поєднує гранти з пільговим кредитуванням, регуляторними стимулами та послідовною імплементацією норм Європейського зеленого курсу в рамках виконання Плану для Ukraine Facility.

Список використаних джерел

1. Горин, В., Лободіна, З., & Булавинець, В. (2025). Інструментарій публічних фінансів у реалізації моделі зеленої економіки: теоретична візія та проблеми ефективності. *Світ фінансів*, 4(81), 18–35. DOI: 10.35774/SF2024.04.018
2. Європейська Комісія. (2026). Європейський зелений курс (European Green Deal). https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_uk
3. Кабінет Міністрів України, Міністерство економіки України. (2026). Ukraine Facility Plan. <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/>
4. Міністерство економіки України. (2026). Зелена платформа: цифровий каталог програм зеленого фінансування. <https://greenplatform.madeinukraine.gov.ua/>
5. Програма «Підтримка енергостійкості мікро та малих підприємств України». (2025). <https://grantsee.bdf.org.ua/index.htm>